

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 338.242.4:336.717

Лелюк Ю. М.

Полтавська державна аграрна академія

ФОРМУВАННЯ АНТИЦИКЛІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ: УРОКИ ІСЛАМСЬКОГО БАНКІНГУ

У статті розглядаються особливості ісламського банкіngu, які забезпечили досить високий рівень стійкості фінансових систем своїх країн до проявів фінансово-економічної кризи 2008–2010 років. Доведено, що діяльність ісламських банків більше відповідає принципам формування механізмів економічної координації на основі мережево-кластерних зв'язків, ніж діяльність традиційних банків. Це дає змогу забезпечити тісний зв'язок фінансового та реального секторів економіки, досягти високого рівня соціальної відповідальності під час здійснення інвестиційної діяльності, оптимально розподілити ризики між банком та його клієнтами. Розглянуто роль ісламських банків у протистоянні «ілюзії ліквідності». Обґрунтовано основні напрями використання досвіду ісламських банків під час формування антициклічного потенціалу фінансової системи України.

Ключові слова: антициклічна політика, фінансова система, ісламський банкіng, фінансово-економічна криза, мережеве суспільство.

Постановка проблеми. Світова фінансово-економічна криза 2008–2010 років гостро поставила питання пошуку дієвих форм та методів державного антициклічного регулювання, що упереджає формування «запасу фінансової міцності» економічної системи загалом і необхідного антициклічного потенціалу фінансової системи зокрема. Вирішення цих питань пов'язано не лише з проблемами остаточного подолання наслідків кризи; без їх розв'язання неможливе подальше економічне зростання. Адже уряд має «два основні ресурси впливу на економічне зростання – це впливати на факторальні витрати зростання та використовувати спеціальний передаточний механізм політики, визначаючи інститути. В свою чергу, передаточний механізм, який в класичному варіанті зводиться до грошово-кредитної та монетарної політики, задає параметри аллокативної, адаптивної і організаційної (мотиваційної) ефективності в економіці» [10, с. 8]. В такому контексті особливого значення набувають банки – важливі інститути грошової економіки, через які реалізується державна антициклічна монетарна політика. Залишаючись «нервовими вузлами» економічної системи, саме банки перш за все потребують змін на глибинному, сутнісному рівні – як основи антициклічного переформатування фінансової системи загалом. Економічне життя завжди випереджає економічну науку, тому доцільно перш за все проаналізувати зміни, які визначають характер сучасної банківської діяльності. Йдеться про поширення ісламського банкіngu.

Процеси ісламізації банківської діяльності вже не можна ігнорувати. Питома вага ісламських фінансових установ у загальному обсязі фінансово-економічних операцій неухильно зростає. В економічній літературі все частіше розглядається ісламізація фінансової системи як один із можливих принципів побудови нової світової фінансової архітектури. І справа не тільки і не стільки в тому, що в світі зростає питома вага населення, яке сповідує іслам (згідно з прогнозами, вже в 2050 році на Землі буде 2,92 млрд християн та 2,76 млрд мусульман, відповідно,

порівняно з 2010 роком питома вага християн залишиться на рівні 31,4%, а мусульман – зросте з 23,2% до 29,7%) [12]. Справа взагалі не в релігійному наповненні фінансово-економічної категорії «ісламський банкіng», а в соціально-економічному змісті діяльності, що має інші принципи функціонування, ніж у традиційних банків. Та найважливішу роль, на наш погляд, відіграє той антикризовий характер, який має ісламізація банківської діяльності. Саме він стає об'єктом уваги економістів, соціологів, політологів, а також тих, хто приймає рішення в сфері формування державної антициклічної політики. Адже під час кризи та в післякризовий період зростання активів ісламських банків перевищувало показники традиційних банків більше, ніж вдвічі. Крім того, в 2008–2009 роках жоден з ісламських банків не потребував державних субсидій і не розпочав процедуру банкрутства [1, с. 52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В роботах С. Єгоричевої, М. Рубцової [8], Б. Пшик, О. Чугуєва та інших науковців аналізуються фінансові інструменти та особливості ісламської фінансової моделі, обґрунтовується можливість використання окремих елементів ісламського банкіngu в українських реаліях.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте проблема, на думку автора, потребує політекономічного аналізу з позицій забезпечення антициклічного «запасу міцності» української економіки.

Мета статті полягає в аналізі особливостей ісламізації банківської діяльності в контексті системного підходу з позицій антициклічного регулювання та визначення основних напрямів розвитку вітчизняної фінансової системи з урахуванням досвіду процесів ісламізації в сфері фінансових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світ ХХІ століття зовсім не схожий на той, в якому реалізовувалася політика в ХХ та ХІХ століттях. І, якщо країна не зможе сприйняти глобальні зміни, вона ризикує «загубитися у часі» [4]. Цей висновок В. Іноземцева справедливо

вий і для економічної політики України загалом, і для політики у сфері формування та розвитку її фінансової системи зокрема. В чому ж полягають ті суттєві зміни, які повинна враховувати економічна (і, зокрема, антициклічна) політика? Перш за все, як зазначає Н. Смородинська, «XXI сторіччя несе з собою становлення світу мережових відносин, закони якого не просто не схожі на правила гри індустріальної епохи, але багато в чому є їх дзеркальною протилежністю» [9, с. 310]. При цьому «мережовий порядок» виступає своєрідним гібридом між ієрархічним та ринковим.

Початок теорії мережового суспільства було покладено М. Кастельсом в роботі «Інформаційна епоха: економіка, суспільство, культура». У передмові до третього (2010 року) видання автор, аналізуючи причини світової фінансово-економічної кризи, зазначає, що національні інститути влади практично втратили здатність контролювати і регулювати світові потоки матеріальних цінностей та інформації: «Глобальна автоматизація фінансових процесів поставила власну логіку функціонування повністю над потребами економіки та суспільства, що в підсумку призвело до розгортання світової фінансової кризи» [2, с. 214]. Тому одним з найважливіших напрямів формування антициклічного потенціалу економічної системи є вдосконалення фінансової системи як на світовому, так і на національних рівнях.

Неефективність традиційного грошово-кредитного антициклічного регулювання під час кризи та в період посткризового розвитку національних економік свідчить про невідповідність інститутів фінансової системи (як і інститутів державної влади) вимогам мережового суспільства. В цій ситуації цілком логічним є перехід до таких фінансових інститутів, які побудовані на основі мережової взаємодії. Тим більше, досвід існування подібних інститутів може бути запозичений з практики функціонування ісламських банків.

Відмінність між традиційними та ісламськими банками лежить в площині розуміння процентної ставки. Для традиційних банків поняття процента пов'язано з вертикальним вектором розгортання в плані прирощення вартості грошей у часі. Для ісламських банків ставка не може бути визначена заздалегідь і залежати виключно від періоду часу та розмірів, а не від результатів інвестиційної діяльності. Взагалі отримання процента вважається лихварською діяльністю, яка є спекулятивною, тому є абсолютно неприйнятною згідно з принципами шаріату. Відповідно, і процентні гроші (в розумінні традиційних банків) як фінансова категорія мають для ісламських банків горизонтальний вектор реалізації через взаємну участь у прибутках та збитках між банком та його клієнтом. Цей момент аналізу є дуже важливим, оскільки дає змогу певним чином віднести традиційний банк до фінансової установи ієрархічного порядку з детермінованими вертикальними зв'язками, а ісламський банк – до фінансової установи кластерно-мережової системи з горизонтальними зв'язками. Дійсно, традиційний банк, надаючи позику суб'єкту господарювання, не бере на себе ризики можливої збитковості конкретного бізнес-проекту, але оцінює свої власні ризики, аналізуючи кредитоспроможність позичальника і його здатність повернути отримані гроші; відповідно, коригує процентну ставку, збільшуючи її на величину премії за ризик. Певним чином банк диктує позичальнику умови кредитної угоди

(наскільки це дає змогу рівень конкуренції між кредитно-фінансовими установами в конкретній економічній системі), отримує право контролювати цільовий характер використання наданої в позику суми коштів тощо. Все це характеризує зв'язки між банком і суб'єктом господарювання як ієрархічну систему. Натомість ісламський банк орієнтований на соціальний капітал, а не на матеріальні активи. Важливою вимогою виступає виконання договірних зобов'язань кожною стороною. При цьому фінансові взаємовідносини не повинні призводити ані до односторонньої вигоди в результаті асиметрії інформації, ані до експлуатації однієї з сторін контракту іншою. Ісламський банк вирішує питання фінансування конкретного бізнес-проекту, виходячи з морально-етичних норм ісламу. Невипадково для ісламських банків апіорі не стоїть питання соціальної відповідальності бізнесу, з яким стикаються традиційні банки, адже узгодження діяльності з інтересами конкретної громади та суспільства загалом здійснюється ще на рівні прийняття рішення про виділення коштів для певного бізнес-проекту. Той факт, що ісламський банк діє в межах принципу «участі в прибутках», тобто розділяє із суб'єктом господарювання і позитивний, і негативний результат його діяльності, яскраво свідчить про формування неієрархічних, горизонтальних, консенсусних механізмів економічної координації. Таким чином, саме ісламський банк, на відміну від традиційного, за своєю соціально-економічною природою відповідає вимогам мережового суспільства.

Теоретико-методологічний підхід до сутності процентної ставки тісно пов'язаний з розумінням ролі ліквідності. А. Несветайлова абсолютно справедливо підкреслює, що «проблеми, які зазвичай класифікують як людський (поведінковий) фактор у фінансовій природі сучасного капіталізму, набули свого теперішнього розмаху внаслідок «ілюзії ліквідності» [6, с. 35]. Йдеться фактично про «непродуману, покваліпову ідею, начебто інновації в сфері кредитних інструментів та технологій дають змогу не тільки оптимізувати ризики, але й підвищити ліквідність та добробут економічної системи загалом. Простіше кажучи, виникла наївна віра у те, що фінансовий ринок в наш час реально створює багатство та розповсюджує його по всій економічній системі» [6, с. 38]. Справа в тому, що під ліквідністю почали розуміти не ліквідність активів, а обсяг та швидкість фінансових транзакцій. Чим більше поняття ліквідності відривалося від реальних активів, тим більш віддаленим від потреб реального сектору економіки ставав фінансовий ринок. Для диференціації ризиків та підвищення рівня ліквідності шляхом втягнення в сферу купівлі-продажу активів, які раніше не торгувалися (наприклад, субстандартних іпотечних кредитів), активно використовувалися похідні фінансові інструменти. Це вимагало дерегулювання фінансової діяльності, що сприяло формуванню «фінансової бульбашки». Спекулятивний характер діяльності на фінансових ринках призвів до значного підвищення ступеня «фінансової крихкості» (за Х. Мінскі) економічної системи загалом.

Зміни в розвитку фінансових ринків базувалися на тому, що заробітки фінансових посередників безпосередньо залежали від кількості реалізованих фінансових продуктів, що стимулювало цих посередників спонукати клієнтів до постійної купівлі-продажу фінансових активів. При цьому

«наявність великих обсягів грошових ресурсів створювала ілюзію, що придбаний фінансовий актив завжди можна вигідно реалізувати й отримати надприбутки від операцій, адже обсяги глобальної ліквідності грандіозні. Натомість відповідальність за проведені операції була мінімальною, отже, проблема домінування короткострокового транзакційного мотиву операційної активності на фінансових ринках перш за все є проблемою відповідальності. Формування довгострокових інвестиційних стратегій – це довгострокова відповідальність, але фінансово-інституційні механізми, що домінували на передкризовому етапі розвитку, не були налаштовані на такі ризики» [5, с. 18]. Необхідно зазначити, що, хоча для економіки України не характерно широке використання традиційних та похідних фінансових інструментів (перш за все внаслідок нерозвиненості фінансового ринку), «ілюзія ліквідності» все одно мала місце, адже вона знайшла свій прояв у спотвореному розумінні банками своєї соціально-економічної ролі. Через високу процентну ставку, яка у 5–6 разів перевищує економічну рентабельність підприємств, банки відтягують кошти з реального сектору економіки у фінансовий. Підприємства-позичальники, не маючи можливості розрахуватися по кредитах за рахунок отриманих доходів від основного виду діяльності, вимушені реалізовувати заставне майно або ж продавати бізнес. Процеси банківського кредитування, таким чином, перетворюються на процеси фінансового розорення, а через високу процентну ставку банк покладає на позичальника не тільки ризик неповернення конкретного кредиту, але й невиконання ним інших зобов'язань [3, с. 25].

Для ісламських банків ліквідність не втратила властивостей суспільного блага, не перетворилася на приватний інструмент фінансового ринку, який створюють приватні гравці цього ринку з метою досягнення особистого збагачення [7, с. 27], оскільки спекулятивна діяльність взагалі неможлива за релігійно-етичними принципами ісламу. Відповідно, і відриву банківської діяльності від потреб реального сектору тут не може бути. Отже, саме такий тип взаємовідносин між банком і клієнтом дає змогу уникнути реалізації схем Понці-кредитування. Українська економіка, на жаль, «включена у світовий процес розбалансування матеріально-речової та вартісної структури виробництва, що проявляється у надмірному зростанні віртуального капіталу шляхом перетікання фінансових ресурсів із виробництва у спекулятивну сферу в пошуках легких та надвисоких прибутків. Якщо у світовому масштабі на початку світової фінансової кризи дивергенція характеризувалася десятиразовим перевищенням віртуального капіталу над реальною вартістю основного капіталу економіки п'ятого технологічного укладу, то в Україні це співвідношення склало 2,5:1 і протягом трьох наступних років зросло майже вдвічі. У 2011 р. в Україні спостерігалось вже чотириразове домінування обсягів операцій з фінансовими інструментами над виробництвом реального продукту <...> Наростання дивергенції не виступає безпосередньою причиною фінансової кризи, однак підвищує ймовірність її розвитку в силу притаманного фінансовому ринку високого рівня волатильності його кон'юнктури» [3, с. 24].

Отже, ісламізація банківської діяльності дає змогу забезпечити органічну єдність реального та фінансового секторів економіки. Це, без сумніву, дасть змогу пом'якшити циклічні коливання,

знизити рівень макроекономічної нестабільності. Водночас ісламський спосіб ведення банківської справи не є ідеальним в контексті підвищення стійкості фінансової системи до циклічних коливань та уникнення критичного рівня фінансової крихкості економіки. Як справедливо підкреслюється рядом авторів, «певні характеристики ісламських банків викликають необхідність не менш жорсткого нагляду над ними, ніж над комерційними банками у звичайних банківських системах» [11, с. 69]. Йдеться, зокрема, про ризик недобросовісної поведінки, коли ісламські банки, маючи можливість переключитися на своїх вкладників частину можливих збитків від інвестиційних проектів, які вони вважають за доцільне профінансувати, отримують стимул до прийняття більш високих ризиків; при цьому вкладники практично не мають достатнього права голосу, щоб впливати на рішення банку. Великого значення набуває контроль над системним ризиком, адже для ісламської банківської системи, як і для традиційної, крах окремого банку може підірвати довіру населення і викликати негативні макроекономічні наслідки. Крім того, вкладники, що мають депозити до запитання, несуть однакові ризики як в традиційному, так і в ісламському банку, що викликає необхідність захисту їх інтересів з боку регулятора. Все це приводить до необхідності розробки та впровадження стандартів регулювання та нагляду за діяльністю ісламських банків, як на міжнародному, так і на національних рівнях. З цією метою в 2002 році було створено Раду по ісламським фінансовим послугам (IFSB), метою якої є розвиток пруденціальних стандартів для ісламської фінансової індустрії, публікація перевірених практикою методик і способів нагляду та регулювання ісламського банкінгу [11, с. 71]. З урахуванням зростання питомої ваги мусульманського населення країни з традиційними банківськими системами вносять необхідні зміни у національне фінансове законодавство і створюють на своїй території ісламські банки або ж відкривають «ісламські вікна», тобто відділення у звичайних банках. Це дає змогу залучити до загальних фінансових потоків ті заощадження, які має мусульманська частина населення. Для країн Західної Європи, де імміграційні процеси відчутно впливають на економічний розвиток, подібне вдосконалення банківської діяльності є необхідним. Але наскільки питання створення ісламських банків чи відкриття «ісламських вікон» є значущим для України?

Необхідно зазначити, що, незважаючи на суттєве зростання частки мусульманського населення планети, питома вага населення України, яка сповідує іслам, за прогнозами зросте лише до 3,7% в 2050 році (з 1,2% у 2010 році). Без сумніву, ця частина населення повинна мати можливість вкладати свої заощадження та здійснювати інвестиційну діяльність згідно із своїми релігійними переконаннями та відповідно до власних морально-етичних норм. З економічної точки зору заощадження цієї частини населення повинні стати складовою фінансових потоків. Але для цього, напевно, достатньо відкриття декількох «ісламських вікон» в традиційних банках та внесення необхідних змін у фінансове законодавство, які дадуть змогу інкорпорувати принципи ісламського банкінгу в діяльність банківського сектору України. Що стосується масового створення мережі ісламських банків в країні, то в цьому сьогодні, напевно, немає ніякої потреби. По-перше,

рівень життя населення не настільки високий, щоб для акумуляції наявних заощаджень домогосподарств необхідно було штучно створювати додаткові банки. В країні, де банківська система вже склалася і функціонує, примусове створення додаткових банків може просто привести до перерозподілу вкладників між ними без зростання загальної потужності банківського сектору. По-друге, сам термін «ісламський банк» в країні, що протягом тривалого періоду своєї історії була і залишається християнською, сприймається з емоційно-негативним напругуванням. Невипадково висловлюються пропозиції щодо створення «православних банків» на протидію «ісламізації» у фінансовій сфері. Відбувається абсолютно неправомірне перенесення релігійних питань в площину фінансово-банківських відносин. Загалом розгляд питань, пов'язаних із використанням досвіду ісламського банкінгу для формування антициклічного потенціалу вітчизняної фінансової системи, виключно в площині відкриття ісламських банків або створення «ісламських вікон» свідчить про поверхневий, кількісний, лінійний підхід до вирішення проблеми.

Висновки. Таким чином, уроки, які необхідно винести з аналізу особливостей ісламського банкінгу, є такими. Перш за все банки повинні поступово перейти від ієрархічних, негнучких, вертикальних взаємовідносин з клієнтами до мережево-кластерних, горизонтальних взаємовідносин, що відповідають принципам нового мере-

жевого світу. З цією метою необхідно розвивати проектне бізнес-фінансування, тісно пов'язане з реальним сектором економіки, замість нарощування фіктивного капіталу у фінансовому секторі. По-друге, банки повинні брати на себе частину ризику неотримання прибутку від інвестиційних проектів, профінансованих ними. По-третє, діяльність банків повинна бути суспільно-відповідальною. Зокрема, прийняття рішень про надання кредитів повинно не тільки враховувати економічну ефективність, але й базуватися на морально-етичних принципах та мати на меті досягнення суспільної вигоди (урахування інтересів громади, суспільства загалом). По-четверте, органи банківського нагляду та держава загалом повинні створити умови для забезпечення привабливості інвестування в реальний сектор, зокрема за допомогою регулювання обігу похідних фінансових інструментів, підвищення рівня оподаткування отриманих банками доходів від діяльності на фінансовому ринку. Держава також повинна створити необхідні передумови, здатні сприяти переходу фінансових установ на адресне довгострокове фінансування соціально та економічно важливих проектів за умов персоналізації відповідальності за ефективне використання інвестованих в проект коштів. Ці та аналогічні заходи дадуть змогу знизити рівень «фінансової крихкості» економічної системи та сформувати механізми, здатні підвищити стійкість фінансової системи до руйнівних наслідків циклічних коливань.

Список використаних джерел:

1. Ахмедов Ф. Развитие исламского банкинга в условиях мирового финансового кризиса / Ф. Ахмедов, Л. Букофтан // Финансы и кредит. – 2012. – № 38 (518). – С. 48–54.
2. Бобова Л. Мануэль Кастельс: влияние сетевого общества на характер социальных коммуникаций / Л. Бобова // Вестник МГИМО. – 2013. – № 5 (32). – С. 213–220.
3. Гудзь Т. Напрями впливу фінансового сектору економіки України на діяльність підприємств / Т. Гудзь // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 2 (49). – Ч. 1. – С. 19–26.
4. Иноземцев В. Не потеряются во времени / В. Иноземцев // Литературная газета. – 2014. – № 36 (648). – 17–23 сент. – С. 9.
5. Корнівська В. Ліквідність у термінах економічної теорії: посткризові орієнтири розвитку / В. Корнівська // Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С. 16–27.
6. Несветайлова А. Загадки глобального кредитного краха, или Об иллюзии ликвидности / А. Несветайлова // Вопросы экономики. – 2010. – № 12. – С. 33–58.
7. Пономарёва С. Политэкономический анализ финансовой природы капитализма начала XXI века / С. Пономарёва // Известия УрГЭУ. – 2013. – № 3–4 (47–48). – С. 22–28.
8. Рубцова М. Інкорпорування ісламських принципів у систему антикризових заходів банківського сектору України / М. Рубцова, М. Гасанов // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 7. – С. 34–42.
9. Смородинская Н. Глобализированная экономика: от иерархий к сетевому укладу / Н. Смородинская. – М.: ИЭ РАН, 2015. – 344 с.
10. Сорокин Д. Экономический рост: от неоклассики к институциональным трактовкам / Д. Сорокин, О. Сухарев // Вестник Пермского университета. Серия Экономика. – 2016. – Вып. 4 (31). – С. 7–21.
11. Исламская финансовая система: современное состояние и перспективы развития / [П. Трунин, М. Каменских, М. Мухтяхетдинова]. – М.: Институт экономики переходного периода, 2009. – 88 с.
12. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050>.

Лелюк Ю. Н.

Полтавская государственная аграрная академия

ФОРМИРОВАНИЕ АНТИЦИКЛИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ: УРОКИ ИСЛАМСКОГО БАНКИНГА

Резюме

В статье рассматриваются особенности исламского банкинга, которые обеспечили довольно высокий уровень устойчивости финансовых систем своих стран к проявлениям финансово-экономического кризиса 2008–2010 годов. Доказано, что деятельность исламских банков больше соответствует принципам формирования механизмов экономической координации на основе кластерно-сетевых связей, чем деятельность традиционных банков. Это позволяет обеспечить тесную связь финансового и реального секторов экономики, достичь высокого уровня социальной ответственности при осуществлении инвестиционной деятельности, оптимально распределить риски между банком и его клиентами. Рассмотрена роль исламских банков в противостоянии «иллюзии ликвидности». Обоснованы основные направления использования опыта исламских банков при формировании антициклического потенциала финансовой системы Украины.

Ключевые слова: антициклическая политика, финансовая система, исламский банкинг, финансово-экономический кризис, сетевое общество.

Leliuk Iu. M.

Poltava State Agrarian Academy

THE COUNTERCYCLICAL POTENTIAL FORMATION FOR THE NATIONAL FINANCIAL SYSTEM: LESSONS FROM THE ISLAMIC BANKING

Summary

The article deals with the peculiarities of the Islamic banking. This system provided high enough level of immunity to the financial and economic crisis of 2008–2010 for state systems. It is proved that the activity of Islamic banks more corresponds to the principles of economic coordination mechanism formation on the basis of clusters, than the activity of traditional banks. It allows providing a high correlation between the financial and real sector of the economy, reaching a high level of social responsibility in the sphere of investment activity, dividing risks between the bank and its clients. The author discusses the role of Islamic banks in opposition to the “illusion of liquidity”. The possibility of Islamic banks experience usage for Ukrainian financial system is explained.

Key words: countercyclical policy, financial system, Islamic banking, financial and economic crisis, network society.

УДК 330.1.000.9:001.5(075.8)

Макеєва О. А.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОГНОЗІВ НА ЯКІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ І СТИМУЛЮВАННЯ ЗРОСТАННЯ

У статті досліджені проблеми сучасного прогнозування розвитку економіки та особливості проведення соціально-економічних реформ. Показано їх вплив на динаміку і ефективність економічного зростання. Обґрунтовано, що за ступенем розвитку теорії економічного зростання зазвичай включають в аналіз складніші моделі, нові чинники, внутрішні і зовнішні процеси.

Ключові слова: соціально-економічні реформи, економічні прогнози, міжнародний досвід досліджень економічного зростання, моделі економічного зростання.

Постановка проблеми. Проблеми економічного зростання і вибору варіантів проведення реформування різних його складових завжди посідали провідне місце в науці. Існують різні точки зору на темпи проведення соціально-економічних реформ. Деякі фахівці переконані в тому, що їх потрібно проводити швидко, оскільки прорахувати їх наслідки досить складно. Інші вважають, що робота економістів і полягає в тому, щоб запобігти помилкам в ході реформування. Це, безумовно, складніше, ніж їх здійснювати, але й набагато продуктивніше. Отже, проблеми прогнозування економічного зростання, виявлення його чинників і наслідків є одними з основних в економічній науці. Під час складання прогнозів реформування

економіки і стимулювання зростання особливу роль має відігравати світовий досвід здійснення соціально-економічних реформ і забезпечення стійкого зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами якості проведення соціально значимих реформ суспільства, необхідності прогнозування і стимулювання економічного зростання займалися провідні зарубіжні економісти, такі як, зокрема, р. Солоу, Д. Шелл, Д. Робінсон, Н. Калдор, П. Сраффа, Л. Пазінетті і Дж. Крігель, Д. Родрік [1–5].

Сучасні теорії економічного зростання включають в аналіз ускладнені моделі, нові чинники, внутрішні і зовнішні процеси. Нині спостерігається